VOLNOČASOVÉ AKTIVITY PRO DĚTI ULICE V ZAMBII

Free-time activities for street children in Zambia

Veronika Šimečková12: 185–192, 2010
ISSN 1212-4117

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Ústav sociální práce

Summary

The scope of the article is knowledge acquired by the author in the course of her stay in Zambia in 2006 to 2009. It concerns problems of so called free-time activities for “Street children”. The attention is paid to problems of poverty, which involves the life of children, and inter alia, also affects the structure of their free time.

The targets of the communication presented here is to describe the currently existing health and social situation in Zambia, define basic terms concerning free time and free-time activities, and describe free-time activities in Zambia as related to the social situation. Poverty is one of the biggest problems of Zambian families; 76% of the population of Zambia live under the limit of poverty (more than 69% of children). This is also associated with problems of diseases, particularly malaria and sexually transmissible diseases HIV/AIDS. Poverty is one of the main causes of the presence of many OVC (Orphans and Vulnerable Children).

The research was performed at three stages – in different years – where methods were developed in the first year, which were subsequently verified by the author over next years. The issue of these proposals is establishing an open system and scope of free-time activities in Zambia. A presentation of results and set of free-time activities documented by photographs is conclusively presented.

Key words: free time – children – Zambia – poverty – “Street children”

Souhrn

Obsahem článku jsou poznatky, které autorka získala během svého pobytu v Zambii v letech 2006–2009. Týkají se problematiky tzv. volnočasových aktivit pro „děti ulice“. Pozornost je věnována problematice chudoby, která ovlivňuje život dětí a působí mimo jiné i na strukturu jejich volného času.

Cílem sdělení je popsat současnou zdravotně sociální situaci v Zambii, definovat základní pojmy související s volným časem, volnočasovými aktivitami a definovat volnočasové aktivity v Zambii ve vztahu k sociální situaci.

Chudoba je jedním z největších problémů, kterému zambijské rodiny podléhají, 76 % obyvatel Zambie žije pod hranicí chudoby (více než 69 % dětí). S tím souvisí i problematika nemocí, především malárie a sexuálně přenosné choroby HIV/AIDS. Chudoba je jednou z hlavních příčin vysokého počtu OVC (Orphans and Vulnerable Children – sirotci a zranitelné děti).

Vlastní výzkum probíhal ve třech fázích – v různých letech – s tím, že v první fázi byla zpracována metodika, kterou autorka v dalších letech ověřovala. Průběh výzkumu je přesně specifikován a vysvětlen. Výsledkem těchto návrhů je vypracování ověřeného systému a náplně volnočasových aktivit v Zambii. V závěru článku je uvedena prezentace výsledků a soubor volnočasových aktivit, jež dokumentuje fotografiemi.

Klíčová slova: volný čas – děti – Zambie – chudoba – „děti ulice“

Volný čas a volnočasové aktivity dětí

Volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život (Hofbauer, 2004, s. 176). Je možno chápat jej jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění. Jsou to zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolné prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Specifickou zvláštností volného času u dětí je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti nemají ještě dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech směrech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

Z hlediska sociologického a sociálně psychologického je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů. Zda napomáhají kultivovat. Významná je i určitá možnost kompenzace vlivu některých problémových rodin a úrovně sociální péče ve volném čase. Vytváření formálních i neformálních skupin na základě společného zájmu je součástí socializace jedince. Způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím. Jedním z největších vlivů se vyznačuje rodina. Jestliže dítě pochází z neúplné rodiny, případně nemá rodinu vůbec, vystává jeden ze základních problémů. Při posuzování sociálních vlivů ve volném čase hraje rodina prvotní roli. První zkušenosti tedy získáváme v rodině stejně jako v jiných oblastech formování člověka. Činnost ve volném čase přispívá k uspokojování biologických i psychických potřeb člověka. Kvalitní trávení volného času nezáleží jen na potřebách a tužbách rodičů, ale zejména na tom, co si dítě přeje a čemu se chce v rámci svého volného času věnovat (Švestková, 2006).

Hlavní funkce volného času:

- Odpočinek (psychosociologická regenerace pracovní síly)
- Zábava (regenerace duševních sil)
- Rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury)
- Sociologická (socializace, symbolická pří-

slušnost k některé sociální skupině)

- Terapeutická
- Ekonomická (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti) (Hofbauer, 2004, s. 176)

Na plnění výchovné funkce volnočasových aktivit u dětí je kladen velký důraz. Prostřednictvím pestrých a zajímavých činností se děti motivují k společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností i návyků a tím k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání. Úspěchy v zájmových činnostech přináší pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení. Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na život a svět (Hofbauer, 2004, s. 176).

Preventivní a rozvojové zaměření výchovy je v posledním desetiletí jednou z nejvýznamnějších funkcí volného času dětí a mládeže. Stále více se prosazuje důraz na prevenci negativních jevů (Pávková, Hájek, Hofbauer, 1999, s. 229). Nejcitlivější z hlediska vytváření vztahu k ostatním lidem a k přírodě je předškolní věk. U dětí předškolního a mladšího školního věku zprvu převládá přirozená zvědavost (Soukupová, Švestková, 2008).

Prevence je chápána ve třech rovinách:

1. Primární – určená celé populaci
2. Sekundární – zaměřena především na konkrétní rizikové skupiny, zaměření na sociální prostředí, příčiny a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy
3. Terciární – usiluje o léčbu, zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi (Pávková, Hájek, Hofbauer, 1999, s. 229)

Cílem tohoto sdělení je popsat současnou zdravotně sociální situaci v Zambii, definovat základní pojmy související s volným časem, volnočasovými aktivitami a definovat volnočasové aktivity v Zambii ve vztahu k sociální situaci dětí.

Metodika

Byla použita metoda sekundární analýzy a využity vlastní zkušenosti autorky. V průběhu let 2006–2009 v Zambii byl v rámci sociálně preventivního projektu „Volnočasové aktivity

pro děti ulice“ v compoundu (chudinské čtvrti) proveden výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity jsou nejvhodnější pro „dětí ulice“.

Výzkum proběhl ve 3. fázích:

- 1. fáze – vytvoření souboru aktivit, které by byly pro děti z cílové skupiny vhodné
- 2. fáze – aplikace základního souboru volnočasových aktivit. Vytvoření souboru aktivit pro děti ve věku 4–7 let, tj. volnočasové aktivity pro malé děti a děti předškolního věku
- 3. fáze – vytvoření souboru aktivit pro děti ve věku 8–15 let a aplikace volnočasových aktivit dle věku

Zdravotně sociální situace v Zambii

Zambie je na soupisce prioritních zemí a je našim státem podporována již od roku 1964. Patří mezi nejméně rozvinuté země světa, pod hranicí chudoby žije v Zambii 73 % obyvatelstva, téměř 58 % v extrémní chudobě, téměř 50 % rodin je chudých. Současný počet obyvatel Zambie je přibližně 10,2 milionu, z toho téměř polovina jsou děti mladší 18 let. Věková struktura obyvatelstva je: 46,5 % ve věku 0–14 let, 51,1 % ve věku 15–64 let a 2,4 % ve věku nad 65 let (Ministry of Sport, Youth and Child Development, 2006, s. 50).

Zambie má velké procento dětské populace, dle statistiky CSO (= Civil Society for Poverty Reduction) ze situační analýzy o OVC z roku 2006 je v Zambii okolo 700 000 sirotků, přibližně 45 % zambijské populace tvoří děti mladší patnácti let. I přes takto velký počet dětské populace, který vzrostl od získání nezávislosti (1964), v Zambii neexistoval ucelený systém, který by se problematice dětí a dětské sociální politiky věnoval. Velkým problémem je v Zambii nevzdělanost: 40 % žen je negramotných, mužů pouze 20 %. Děti nemají peníze na povinnou školní uniformu, kterou velká část škol není schopna dítěti poskytnout, stejně tak ani knihy, psací potřeby (Ministry of Sport, Youth and Child Development, 2006, s. 50).

Chudoba je jedním z největších problémů, kterému zambijské rodiny podléhají, 76 % obyvatel Zambie žije pod hranicí chudoby (více než 69 % dětí). Chudoba omezuje schopnost rodiny pečovat o vlastní děti, z tohoto důvodu děti často skončí životem a prací na ulici a přestávají

chodit do školy. Jsou pak více vystaveny rizikům, jako jsou dětská práce, nezákonné postupy, zanedbávání, prostituce, obchodování s lidmi, časné těhotenství a svatby a infekce HIV/AIDS. Většina sirotků a chudých dospívajících je nucena pracovat pro zajištění sama sebe a své rodiny. Často pracují v rodinných hospodářstvích. Některé dětské práce jsou nelegální nebo nejsou registrovány – především prostituce, kriminalita a práce dětí žijících na ulici. Děti žijící na ulici obvykle vydělávají peníze prodejem ručních výrobků, ovoce a zeleniny, mytím a údržbou automobilů, čištěním bot nebo žebřáním. Podle Mezinárodní organizace práce a jejích statistických informací a monitorovacího programu pro dětskou práci z roku 2001 existuje v Zambii asi 600 000 ekonomicky aktivních dětí a 87 % z nich pracuje v zaměstnáních souvisejících se zemědělstvím (především ve venkovských oblastech). Většina z těchto pracujících dětí (97 %) vykonávala nevýdělečnou činnost v rámci rodiny a 75,5 % z nich kombinovalo práci a studium.

Chudoba brání dětem ve využívání jejich základních práv, jako jsou dobré vzdělání, kvalitní zdravotní péče a prevence zneužívání a zanedbávání. Často trpí nedostatkem potravin. V důsledku toho pak mohou trpět podvýživou a dalšími nemocemi, které brání jejich rozvoji. Chudoba je považována za hlavní problém sirotků a ohrožených dětí (OVC) (Tembo, 2008, s. 18).

Chudoba v Zambii zabraňuje dětem využívat svých základních práv, jako jsou:

- dobré vzdělání,
- kvalitní zdravotní péče,
- prevence zneužívání a zanedbávání,
- nedostatek jídla – malnutrice.

Jedním z hlavních společenských problémů, kterým zambijská společnost zejména u dětí čelí, je *bezdomovectví*. V posledních desetiletích tento sociální fenomén prudce vzrůstá a zdá se být závislý na počtu úmrtí rodin na HIV/AIDS. Děti jsou samy vystaveny celé řadě rizik, stávají se obětmi trestných činů, často jsou k těmto činům nuceny proti své vůli. Dle studií, jako například studie vypracované pod záštitou UNICEF Ministerstvem rozvojové pomoci a sociálních služeb v roce 2006, se jeví, že problém dětí na ulici je problémem především neuťesené sociální situace v zemi, jako je úmrtnost

rodičů, zejména otce, nedostatečný přístup ke vzdělání stejně jako absence přístřeší. Nicméně hlavním důvodem vysokého počtu dětí na ulici jsou sociální problémy Zambie, především problém hospodářských reforem. Většina subsaharských afrických států je pod kontrolou západních hospodářských reforem liberálních principů, naproti od klasické ekonomické Neo myšlenky. Tyto programy restrukturalizace vznikly pod taktovkou systému Mezinárodních dárců v čele se Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem (MMF). V oblasti sociální práce byly dotace zkráceny a byly zavedeny poplatky na zdravotní péči, mnoho lidí ztratilo kvůli restrukturalizaci práci a narostla křivka nezaměstnanosti, rodiny nemají na uživení dětí, zaplacení vzdělávání, děti tedy končí na ulici (Musamba, 2005, s. 540).

V návaznosti na malnutrici děti trpí jinými nemocemi, které komplikují jejich život a zabraňují jejich rozvoji. Chudoba je považována za hlavní problém, který se projevuje u sirotků a zranitelných dětí (OVC – Orphans and Vulnerable Children) (Ministry of Sport, Youth and Child Development, 2006, s. 50).

Street children (dětí ulice)

Termínem „dětí ulice“ označujeme neplnoleté děti žijící z nejrůznějších důvodů na ulici. V chudých zemích končí na ulici často sirotci (v Africe jde mnohdy o děti, jejichž rodiče a příbuzní zemřeli na následky onemocnění HIV/AIDS), ale také děti, které rodiče ponechali jejich osudu. O tyto děti se rodiče často nechťeli nebo nemohli postarat (matky samozivitelky bez zaměstnání, rodiče závislí na alkoholu

nebo chudé rodiny s mnoha dětmi). Dětské bezdomovce však můžeme najít i v zemích ekonomicky stabilních. Řada dětí nemá to štěstí vyrůstat v harmonickém rodinném prostředí a z nefunkční rodiny utíká. Jsou to často děti týrané, sexuálně zneužívané, děti z rozvrácených rodin či z rodin alkoholiků. Stále častěji utíkají z domova také děti, jejichž rodiče jsou velmi zaneprázdnění a tráví se svými potomky velmi málo času. Chybějící blízkost rodiny pak dítě vyhledává jinde a postupně ji začne nacházet v partě svých vrstevníků (Šimečková, Rejchová, 2007; Člověk v tísni, 2009).

OVC (sirotci a ohrožené děti)

Většina dětí přišla o své rodiče z důvodu nákazy HIV/AIDS. Toto onemocnění zapříčinilo velký růst oboustranných sirotek. Ztráta obou rodičů dostává dítě do zranitelných vztahů a situací, jako jsou deprivace, ukončení školní docházky, vystavení sexuální aktivitám a chudoba. Tato situace je horší pro děti mladší 5 let, jejichž emocionální a fyzický vývoj je vzhledem tomuto faktu narušen. Zranitelnost dětí je měřena riskantními situacemi, které mohou vzniknout v důsledku strádání dítěte v oblasti fyzického, emocionálního a mentálního poškození (Ministry of Sport, Youth and Child Development, 2006, s. 50).

Realizace volnočasových aktivit v Zambii

V rámci první části výzkumu, která byla realizována v roce 2006, autorka nejprve vytvořila soubor aktivit, které by byly pro děti z cílové skupiny vhodné (tab. 1, 2).

Tab. 1 Týdenní plán základních volnočasových aktivit

DEN	ČINNOST	POZNÁMKA
Pondělí:	výukové aktivity	především edukační aktivity
Úterý:	kreativní aktivity	skupinové aktivity
Středa:	přednášky	preventivní přednášky
Čtvrtek:	story time – vyprávění příběhů	příběhy s ponaučením
Pátek:	sportovní aktivity	fotbal, tanec, pohybové aktivity

Tab. 2 Přehled realizovaných volnočasových aktivit (blíže viz fotodokumentace)

Kreativní individuální	Malování vlastních pocitů: jak vnímám chudobu ve své rodině. Malování vlastních budoucích plánů: čím bych chtěl být, až budu velký.
Kreativní skupinové	Kresba, tvorba postavy z papíru: vytvoř postavu z papíru (v životní velikosti) se svými kamarády – z novin si vyber obrázky tak, abys vytvořil náladu: smutný, veselý, zklamaný, uplakaný (děti si tyto druhy nálad po skupinkách vylosují).
Hry rozvojové a preventivní	Písmenka z těl: děti si vylosují určité písmenko do skupinky a poté se musí co nejeфекtivněji domluvit, jak písmenko vytvoří ze všech těl přítomných dětí ve skupině.
Hry pohybové a sportovní činnosti	Fotbal Míčové hry z ČR – vybíjená, Trpaslík Pohybové hry místní Pohybové z ČR – Hutututu, Molekuly

*Foto 1 – Realizované volnočasové aktivity – kresba**Foto 2 – Realizované volnočasové aktivity – tvorba postavy z papíru* *Foto 3 – Realizované volnočasové aktivity – písmenka z těl**Foto 4 – Realizované volnočasové aktivity – fotbal*

V druhé část výzkumu, se autorka u cílové skupiny zaměřila na aplikaci základního souboru volnočasových aktivit (tab. 1, 2). Také připravila aktivity pro děti ve věku 4–7 let, tj. volnočasové aktivity pro malé děti a děti předškolního věku. Společným rysem jednotlivých aktivit byla jejich atraktivnost a délka, tj. hry, které děti zaujmou natolik, že se dokáží koncentrovat více než 5 minut. Tyto činnosti byly především kolektivní, kreativní, či pohybové kolektivní. Při přípravě realizace volnočasových aktivit byla velká pozornost věnována výběru pomůcek. K jejich realizaci byly využity pomůcky inspirované pedagogikou Marii Montessori a byly upraveny tak, aby s nimi dokázaly děti pracovat.

V třetí fázi autorka připravila volnočasové aktivity pro děti ve věku 8–15 let a byla ověřována metodika, která vycházela z 1. a 2. fáze výzkumu. Vlastní odpolední program byl realizován u obou cílových skupin. Na odpolední program docházelo denně cca 60 dětí různého věku: od 3 do 15 let. Vzhledem k tomu, že na programu spolupracovalo více lidí (afričtí koordinátoři, studentky-stážistky ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), byly děti většinou rozděleny do dvou skupin dle věku a pohlaví, které mohly plnohodnotně realizovat stejný program, ale v jiném časovém rozmezí (Příloha 1).

Pestrý a na sebe navazující program (tab. 1) byl vytvořen tak, aby se v rámci volnočasových aktivit děti také něco naučily. Konkrétní volnočasové aktivity byly pro obě cílové skupiny rozděleny do čtyř skupin, a to na kreativní, kreativní skupinové hry, preventivní a rozvojové, hry pohybové a sportovní činnosti (tab. 2, foto 1, 2, 3, 4). Při kreativních aktivitách se jednalo o rozvoj jemné motoriky a obratnosti. Děti mají v sobě hodně potenciálu k utváření vlastní osobnosti, je však nutné tento potenciál rozvíjet a podporovat. Tuto skutečnost autorka dokumentuje v Příloze 2, kde uvádí případovou studii jedné z účastnic volnočasových aktivit.

Diskuse

V průběhu let 2006–2009 v Zambii byl v rámci sociálně preventivního projektu „Volnočasové aktivity pro děti ulice“ v compoundu (chudinské čtvrti) proveden výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity jsou nejvhodnější pro „dětí ulice“, děti, které žijí na ulici nebo tam tráví většinu svého času. Při povídání si s nimi

se člověk hodně dozví nejen o jejich světě, prožívání dne, ale také místních zvyklostech, rodině a jejich snech. Právě děti jsou takovými osobami, které řeknou vše opravdově a od plic, s láskou, prostě neupraveně (Rejchová, Šimečková, 2007). Volnočasové aktivity, které byly v průběhu let 2006–2009 realizovány, byly sestaveny na základě zkušeností s cílovou skupinou z předchozích let, kdy autorka u cílové skupiny aplikovala své vlastní zkušenosti z práce s dětmi v České republice. Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle na veřejném prostranství, venku, na ulici, často bez jakéhokoli dohledu. Tato situace není dobrá a je neuspokojivá, protože je ohrožena výchova dětí i jejich bezpečnost. Jedním z problémů realizace výzkumu bylo časté střídání dětí v průběhu programu. Děti totiž často migrují (především z důvodu nedostatečného sociálního zázemí), rodiny nemají na zaplacení nájemného, opouštějí obydlí a často své děti stěhují k příbuzným či kamarádům.

V rámci první části výzkumu byl vytvořen soubor aktivit, které by byly pro děti z cílové skupiny vhodné (tab. 1, 2). Při sestavování souboru aktivit autorka vycházela ze základních dětských vlastností, zmapovala činnosti, které rády dělají. Bylo zjištěno, že „dětí ulice“ a zranitelné děti mají jiné povahové rysy než české děti, většinou nemají zábrany jak v chování, tak v prožívání v jakémkoli směru, ať už jde o veselou či smutnou situaci. Umí se naplno smát stejně jako plakat. Jsou odborníky na city a vyjadřování svých vlastních pocitů.

V druhé část výzkumu se autorka u cílové skupiny zaměřila na aplikaci základního souboru volnočasových aktivit (tab. 1, 2). Také připravila aktivity pro děti ve věku 4–7 let, tj. volnočasové aktivity pro malé děti a děti předškolního věku. Ve třetí fázi byly sestaveny volnočasové aktivity pro děti ve věku 8–15 let a probíhalo ověřování metodiky sestavené v 1. a 2. fázi výzkumu.

Hra jako aktivizační prvek zaujímá v životě těchto dětí velkou roli. Nejde o soutěžení, prosazování si vlastních předností, jde o to, aby se děti naučily komunikovat a spolupracovat. Mají velký smysl pro souznění a pospolitost spolupráce (Soukupová, Švestková, 2008). Na základě získaných zkušeností je možné konstatovat, že je nutné volit vhodný program pro cílovou skupinu, velice pečlivě vybírat činnosti, které pro-

budí vnitřní motivaci dětí, jež je ovlivní nejen v jejich vnímání aktivity, ale i také oživí jejich vlastní vnitřní dispozice. Dětské kreativní individuální i skupinové hry, např. malování na určité téma, přinesly poznatky o tom, jak děti bydlí, jak vnímají vlastní neutěšenou rodinnou a sociální situaci, pocit samoty, odcizení od jiných skupin lidí, než v jakých se pohybují celý život.

ZÁVĚR

Výzkum jednoznačně prokázal, že volnočasové aktivity, které autorka připravila a následně v praxi aplikovala, byly využitelné pro cílovou skupinu, svědčí o tom i fakt, že se průběžně zvyšoval počet dětí, které se programu účastnily, protože byl pro ně program atraktivní a přinesl jim nové poznatky nejen o nich samých, ale i o ostatních účastnících. Největší oblibě se u dětí těšily kreativní aktivity, ať už skupinové či individuální. Vytvořené metodické podklady jsou dále využívány sociální pracovníci, která pokračuje v organizování preventivně sociálního projektu „Volnočasové aktivity pro děti ulice z chudinské čtvrti Kalingalinga“ v Zambii.

LITERATURA

HOFBAUER, B.: *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, 176 s.
MINISTRY OF SPORT, YOUTH AND CHILD DEVELOPMENT *National Child Policy* 2006. Republic of Zambia: Lusaka, 2006, 50 s.

MUSAMBA, M.: *Basic facts on Zambia*. Zambia: Author House, 540 s.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, V.: *Pedagogika volného času*, Praha: Portál, 1999, 229 s.

REJHOVÁ, R., ŠIMEČKOVÁ, V.: *Rodinná situace v Zambii*. In: *Kontakt*, ZSF JU, Č. Budějovice 2007, vol. 9, no 2, s. 366–377.

SOUKUPOVÁ, V., ŠVESTKOVÁ, R.: Hračka a hra. In: *Sborník příspěvků z II. ročníku konference „Dítě a zdravý životní styl“*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU, 2008.

ŠVESTKOVÁ, R.: Volnočasové aktivity jako prevence sociálně patologických jevů. In: *Sborník z konference „Health and social questions of childhood in european context“*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU, 2006. s. 87–91.

TEMBO, L. E.: The family situation in Zambia. In: *Sborník příspěvků z konference Viva Afrika*. Pilsen: Plzeňská univerzita, 2008.

Zahraniční rozvojová spolupráce. [on-line], [cit. 2009-09-7]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/aktualne/index.html

ČLOVĚK V TÍSNI. *Život na ulici*. [on-line], [cit. 2009-08-31]. Dostupné z: www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_69.pdf

ŠIMEČKOVÁ V., REJHOVÁ R.: Zneužívání návykových látek v Zambii. In: *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2007, vol. 3, no 2, s. 192–197.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Ukázka pracovního záznamu průběhu odpoledního programu dne 3. 11. 2006.

Příloha 2: Případová studie – dívka R. – rok 2008.

Veronika Šimečková
FalkaELF@seznam.cz

Příloha 1 – Ukázka pracovního záznamu průběhu odpoledního programu dne 3. 11. 2006.

Počet účastníků: přítomno 60 dětí

Sportovní den: přišlo hodně dětí, i když bylo velké horko. Vzhledem k tomu, že je hřiště na otevřeném prostoru, děti byly velice unavené a žíznivé. Na základě této zkušenosti jsme se rozhodli nosit na páteční program vodu, aby děti nebyly dehydrované.

Chlapci hráli svou oblíbenou sportovní hru – kopanou.

Mladší děti (dětí ve věku 4–7let): Hra na čísla – děti sedí na zemi, nohama naproti sobě, každá dvojice má přidělené číslo. Tato čísla zvolený člověk vyvolává a děti musí vždy odzadu všechny dvojice přeskákat a sednout si na konec řady. Tato aktivita podporuje pohyb, děti přijdou do styku s čísly i při sportovních aktivitách a to je pro ně velká výhoda, nejsou nuceny učit se počítat, nicméně počítat musí umět, aby si zapamatovaly, jaké číslo jsou a mohly se tím zapojit do hry. Smyslem této hry je spolupráce a posilování sounáležitosti partnerů, kteří jsou v tu chvíli na sobě závislí. Pokud mezi nimi nedochází ke koordinovanému postupu, nemohou spolu hrát a utíkat. Čerpala jsem ze života dětí, jež nemají svou rodinu, která by jim zajistila dostatečný komfort, proto jsou na sobě závislé.

V rámci tohoto dne se uskutečnily dílny pro mladší děvčata ve věku 4–7 let. S těmito děvčaty jsme vyzkoušely pomůcku – Barevné knoflíky. Děvčata byla z této pomůcky nadšená. Začaly jsme ukázkou, následovalo opakování a pak už dívky tvořily samy. Pokud mají předlohu, vzor, rychle zvládají žádoucí postup samy.

Příloha 2 – Případová studie – dívka R. – rok 2008

Dívka R. je velice bystré děvče, moc se nevyjadřovala, ale měla velký přehled. Tvrdila, že anglicky umí, ale při rozhovoru mi nerozuměla. Proto bylo nutné využít k tlumočení sociálního pracovníka. Podepsat se uměla. Rodinu jsem navštívila, ale nikdo z rodičů nebyl doma. Ověřila jsem si pouze její nuzné rodinné podmínky, které dokazují její skromnost.

Dívka R. přesné datum narození neznala, bylo jí 9 let, sama mi odpověděla anglicky. Při rozhovoru se styděla, ale komunikovala. Dívka R. bydlela v chudinské čtvrti Kalingalinga spolu s matkou, otcem, dvěma sestrami a dvěma bratry. Rodina žila pod hranicí chudoby a starala se ještě o rodiče jak otce, tak matky. Rodiče si z tohoto důvodu nemohli dovolit poslat dívku R. do normální školy, navštěvovala tedy ranní školu projektu volnočasových aktivit pro děti ulice v Zambii, aby získala alespoň nějaké znalosti. V této škole nemusí platit školné a nosit uniformu. Do školy se rozhodla jít sama, toužila být lékařkou a kromě toho šla do školy i její kamarádka. Dívka R. s ní chtěla být co nejčastěji. Školní výuka se jí líbila, každý den si mohla vzít tužku, psát a naučit se vždy pár anglických slovíček. Tatínek jí často vyprávěl o dějinách Zambie, to ji zajímalo. Svou učitelku měla velice ráda, jelikož byla hodná a chytrá jako její otec.

Měla jen málo druhů oblečení, ani jedno sama nevlastnila, oblečení si vyměňovala se sestrami a sestřenicemi. Vzhledem k tomu, že všichni příbuzní žili v jednom domě, nikdo přesně nevěděl, či je které oblečení ani ostatní věci, to neřešili, chtěli žít jen pospolu. Nemají jinou možnost. Oblečení neřešili, hlavně že mají v čem chodit, nejraději má ale své chitange (sukně z místní typické látky).

Hraček moc doma neměla, tvrdila, že je už velká. Když byla malá, hrála si s bratry s auty, které vyráběli z odpadků. Ve volném čase si hraje nejraději s kamarádkou, skáčou přes gumu a z minulého roku si pamatují skákacího panáka, toho má velice ráda.

Dívka R. neměla žádné onemocnění, které by bylo nezvyklé. Vzpomněla si, že jako malá měla často malárii, jednou hodně silnou. Bohužel doma nemají moskytiéry (sítě proti komárům).

Doma se stravovali dvakrát denně, většinou bez snídaně, nejčastěji jedí nschimu (místní kukuřičná kaše). Tuto kaši konzumují často samostatně nebo se zeleninou. Má ráda nschimu, nedovedla by si představit život bez ní.

Dívka R. zazpívala píseň, kde pěla o Bohu, znala ji z kostela a od maminky již od dětství. Do kostela chodila každý den a v neděli je to velký svátek. Celá rodina dochází do místního kostela v chudinské čtvrti Kalingalinga – Roma church, většinou nosí nejhezčí oblečení. Na to dívka R. hodně upozorňovala.

Dne 8. 2. 2008 – Kreativní individuální aktivita na téma „Můj den a má rodina“: Dívka R. se nestyděla a plynule mluvila o své rodině, snažila se použít pár slov anglicky.